

Közelebb hozza egymáshoz az embereket

Az eszperantóról

Hívei nem tekintik mesterséges nyelvnek az eszperantót, hanem az indoeurópai nyelvcsalád egyik tagjának. Kezdeményezője Lazaro Ludoviko Zamenhof (1859–1917) lengyel szemorvos volt, akit már gyermekkorában foglalkoztatott egy könnyen elsajátítható, közös nyelv gondolata. Elképzelése szerint egy ilyen nyelv közelebb hozná egymáshoz az embereket, és könnyebben megértenék egymást.

Varsóban 1887-ben jelent meg egy orosz nyelvű könyvecske *Lingvo internacia* (*Nemzetközi nyelv*) címmel, melynek szerzője Doktor Esperanto (Doktor Reménykedő) volt. Az álnév Lazaro Ludoviko Zamenhofot takarta. Az orosz nyelvű kiadást rövidesen követte a lengyel, német, francia és az angol nyelvű is. Az új nyelv neve eszperantó lett. Nyelvtana minimális, 16 egyszerű szabály az alapja, melyet senki sem változtathat meg. Szerkezetét az akkor leginkább elterjedt európai nyelvek nemzetközi szóincse szolgáltatta.

A nyelv rohamosan fejlődött, terjedt és bővült. Két évtized múlva már összehívták az első eszperantó világkongresszust (1905, Boulogne-sur-Mer, Franciaország), amelyen több mint hatszázan vettek részt. Ezután jelent meg eszperantóul a *Hamlet* – Zamenhof fordításában – igazolva azt, hogy ez igazi nyelv, és ilyen remekmű tolmácsolására is alkalmas. Zamenhof folyamatosan ösztönözte az eszperantistákat – szóval és saját példáján keresztül –, hogy fordítsanak, elsősorban remekműveket. Ő Goethe, Gogol, Molière, Schiller műveit fordította, s ezekben egyre gazdagabban mutatkoztak meg a nyelv lehetőségei. Jelentős a *Proverbaro* című közmondásgyűjteménye, amellyel a népi nyelvincset példázza. Hagya-

Lazaro Ludoviko Zamenhof 1859. december 15-én született

tékában fennmaradt Andersen összes meséjének és az Ószövetségnek a fordítása is.

A két világháború között az eszperantó nemcsak túlélte kezdeményezőjét, de sikerült gazdag és hajlékony irodalmi nyelvvé fejlődnie is, és igen sok művelője vált ismertté a különböző népek jeles írói és költői között. Eredeti művek is keletkeztek ezen a nyelven, sőt voltak, akik elsősorban eszperantóul alkottak. Ilyen volt például a magyar Baghy Gyula és Kalocsay Kálmán. Őket a tudós eszperantisták legnagyobbjai között tartják számon.

1908-ban megalakult az Egyetemes Eszperantó Szövetség (Universala Esperanto Asocio – UEA), és létrejött az Eszperantó Akadémia (Akademio de Esperanto). Nemzetközi szakmai kapcsolatok létesültek, tudományos szervezeteket hoztak létre (például orvosi, számítástechnikai, közgazdasági, környezetvédelmi, vasúti, vallási stb.). Számos folyóirat jelent

Az esperantisták első kongresszusát 1905-ben Franciaországban tartották

meg esperantó nyelven, mint például az UEA hivatalos havilapja, az *Esperanto* a hollandiai Rotterdamban, a *Monato (Hónap)* Belgiumban, az *Eventoj (Események)* és a *Juna Amiko (Fiatál Barát)* Magyarországon, az *Espero Katolika (Katolikus Remény)* a Vatikánban. Sok országban rendszeresen közölnek ma is esperantó nyelvű rádióműsort.

Nagyvárad haladó lakosai kezdettől nyitottak voltak az új nyelvre. Már 1898-ban a *Nagyvárad* című lapban cikkeket közöltek az esperantóról. 1911-ben a nyelvvel kapcsolatos tevékenységek már szervezeten folytak a városban. Vezetőjük Kun János, az esperantó világszervezet megbízottja volt. A II. világháború véget vetett a szervezet tevékenységének. 1946-ban Ványa Demeter, Várad akkori alpolgármestere indította újra az esperantóéletet. Ötven résztvevővel tanfolyamot szervezett, és nyelvtankönyvet adott ki kezdők számára.

Néhány évig – megszakításokkal – élt még az esperantó mozgalom a bihari megyeszékhelyen, míg az akkori állami és pártvezetés be nem tiltotta. Ezután az esperantisták titokban találkoztak egy-egy lakásban, hogy gyakorolják a nyelvet. A külföldi kapcsolattartás lehetetlen volt.

Az 1989-es események után törvényesen újraalakult a nagyváradi szervezet Oradea Esperanto Asocio néven. Elnökévé a lelkes kezdeményezőt, Szűcs Irénét választották, ő tanfolyamok szervezésével növelte a tagság létszámát. Nyolc év alatt nagyjából kétszáz új esperantista sajátította el a nyelv alapjait.

Ezekben az években gazdag és változatos tevékenységgel büszkélkedhetett a váradi

szervezet: esperantó nyelvű tudományos értekezleteken, kongresszusokon való részvétellel, találkozók külföldi esperantistákkal, bel- és külföldi kirándulások stb. A szervezet tagjai baráti levelezést folytattak külföldi esperantistákkal, romániai és nemzetközi folyóiratokban, újságokban adtak hírt tevékenységükről. Többen részt vettek folyóiratok és rádióadók indította versenyeken, emléktárgyakat, előfizetést, emléklapokat nyertek. Így például McKay Attila oklevelet kapott a bécsi és a kínai rádió esperantó nyelvű adásaiban való közreműködéséért, a nemzetközi esperantó orvos-egészségügyi szervezet (UMEA) dr. Budaházy Istvánt jutalmazta a japán Hideo Sinoda alapította díjjal 1998-ban. A 16-os általános iskolában működő esperantó diákkör tagjai sikeresen vettek részt a franciaországi ICEM (l'Institut Coopératif de l'École Moderne) pedagógiai lapjának versenyein.

A váradi esperantisták minden évben megünnepelték a nyelv megalkotójának, L. L. Zamenhofnak a születésnapját (december 15.), és egyéb eseményeken vettek részt. Az utóbbi évek legaktívabb eszmetársai Ecaterina Popoviciu és Oláh Judit, ők számos bel- és külföldi találkozóon vettek részt (pl. ökömenikus találkozó Strasbourgban 2015-ben, Pozsonyban 2016-ban, Temesváron 2018-ban, ugyanabban az évben Csehországban stb.).

Amint a számítástechnika magával hozta az angol nyelv fokozott térnyerését, úgy vesztett el az esperantó iránti érdeklődés. Mégis elmondhatjuk, hogy manapság az esperantó a világon beszélt 6800 nyelv közül a leghasználtabb 100 között van. A mesterséges nyelvek közül ezt beszélik a legszélesebb körben. Mindenki számára egyenjogú nyelvhasználatot nyújt, nemzetektől független, politikailag semleges. Térben is igen elterjedt, mintegy 120 országban beszélik, több államban a hivatalos oktatás része.

A nyelvet beszélők számát több millióra becsülik. Használata különösen elterjedt Európában, Kelet-Ázsiában és Dél-Amerikában. 2012-ben 64.-ként került be a Google Translate által fordított nyelvek közé. Az UNESCO és a Vatikán támogatását is élvezi. Idén a világháború ellenére is rendeztek esperantó összejöveteleket, ezeknek helyszíne, időpontja, tematikája rendszeresen megjelenik a világhálón, ahonnan az érdeklődők folyamatosan tájékozódhatnak.

Barabás Zsuzsa